

BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE

KONTEKSTY – ZAGROŻENIA – PERSPEKTYWY

pod redakcją Jarosława Michalskiego, Arkadiusza Lewandowskiego,
Moniki Wolińskiej, Pułtusk 2019, ISBN 978-83-7549-321-4, s. 345 – 362

Arkadiusz Lewandowski

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku

KRYZYS MIGRACYJNY JAKO ZAGROŻENIE BEZPIECZEŃSTWA KULTUROWEGO W OPINII STUDENTÓW BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO

THE MIGRATION CRISIS AS A THREAT TO CULTURAL SECURITY IN THE OPINION OF STUDENTS OF INTERNAL SECURITY

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest określenie poziomu subiektywnego poczucia bezpieczeństwa kulturowego studentów kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne. W celu uzyskania odpowiedzi na przedstawione pytanie, w marcu 2018 roku przeprowadzono badania sondażowe w grupie 90 studentów I i II roku Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej.

W opinii studentów kryzys migracyjny nie został uznany za główne zagrożenie bezpieczeństwa państwa, jednocześnie jednak stanowił podstawowe zagrożenie dla bezpieczeństwa kulturowego.

Oceniając kryzys migracyjny z perspektywy możliwych konsekwencji utożsamiano go z potencjalnym zagrożeniem bezpieczeństwa kulturowego poprzez np. wpływ na wzrost zagrożenia napięciami

Abstract

The purpose of this article is to define the subjective sense of cultural safety of students in the field of internal security. In order to obtain an answer to the question presented in March 2018, a survey was conducted in a group of 90 first and second year students.

In the students' opinion, the migration crisis was not recognized as the main threat to state security, but at the same time it was a major threat to cultural security.

When assessing the migration crisis from the perspective of possible consequences, it was considered a potential threat to cultural security by increasing the threat of cultural tensions. Concerns about the effects of mass migration were also reflected in the definitely negative opinion of students regarding the possibility of

kulturowymi. Obawy przed skutkami masowych migracji uwidaczniały się również w ramach zdecydowanie negatywnej opinii studentów co do możliwości przyjmowania migrantów przez Rzeczpospolitą Polską.

Słowa kluczowe: kryzys migracyjny, bezpieczeństwo kulturowe, tożsamość narodu, subiektywne bezpieczeństwo

migrants being accepted by the Republic of Poland.

Key words: migration crisis, cultural security, national identity, subjective security

Wstęp

Wielowymiarowość zjawiska określanego mianem kryzysu migracyjnego (uchodźczego) oraz jego politycznych i społecznych reperkusji stały się w ostatnich latach obiektem wzmożonych analiz w obszarze nauk społecznych¹. Mimo to, sam przebieg tego procesu jak i jego społeczny odbiór nadal stanowią w wielu aspektach przestrzeń wartą analiz i badań. Jednym z takich obszarów jest wpływ kryzysu migracyjnego na subiektywne poczucie bezpieczeństwa² obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.

Zamiarem autora jest wpisanie niniejszego artykułu w wymienioną powyżej przestrzeń badawczą. Przedmiotem badań jest bowiem opinia studentów kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne na temat kryzysu migracyjnego i jego ewentualnego wpływu na poziom bezpieczeństwa kulturowego Rzeczypospolitej Polskiej. Kwestia ta wydaje się tym istotniejsza, że studenci kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne stanowią potencjalne

¹ Vide: A. Potyrała, *Pozamilitarne aspekty bezpieczeństwa międzynarodowego – kryzys migracyjny 2015-2016*, „Przegląd Strategiczny” 2016, nr 9. *Polska i Europa wobec kryzysu imigracyjnego. W poszukiwaniu złotego środka*, red. F. Jomma, A. Linka, Szczecin 2016; *Kryzys migracyjny w Europie*, red. J. Balicki, W. Necel, Warszawa 2017; W. Fehler, K. Cebul, R. Podgórzeńska, *Migracje jako wyzwanie dla Unii Europejskiej i wybranych państw członkowskich*, Warszawa 2017; *Kryzys migracyjny a bezpieczeństwo Polski i Unii Europejskiej. Wybrane aspekty*, red. A. Lewandowski, I. Monolatii, M. Polakowski, Płock 2017.

² Na temat kategorii subiektywnego poczucia bezpieczeństwa, vide: L. F. Korzeniowski, *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Warszawa 2017, s. 149-150; J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1006, s. 28. W. Zubrzycki, *Poznawcze aspekty zagrożeń*, [w:] *Bezpieczeństwo. Teoria – Badania – Praktyka*, red. A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, Józefów 2015, s. 27. Na temat relacji pomiędzy migracjami a bezpieczeństwem vide: M. Jaroszewicz, *Migracje i bezpieczeństwo*, [w:] *25 wykładów o migracjach*, red. M. Lesińska, M. Okólski, Warszawa 2018.

grono pracowników instytucji z sektora bezpieczeństwa państwa, w tym służb mundurowych. Spośród ankietowanych studentów, blisko 60% motywowało wybór swojego kierunku chęcią podjęcia w przyszłości pracy zawodowej w sektorze bezpieczeństwa wewnętrznego (tabela nr 1). Sam kierunek studiów od kilku już lat cieszy się zainteresowaniem wśród maturzystów. Można mówić o swoistym fenomenie zainteresowania problematyką bezpieczeństwa w ostatnich dwóch dekadach, co Andrzej Misiuk uzasadnia efektem „globalnego zagrożenia terroryzmem, boorem edukacyjnym oraz ogromnym rozwojem badań naukowych”³.

Tabela nr 1. Motywacje wyboru kierunku studiów przez studentów bezpieczeństwa wewnętrznego

Uzasadnienie wyboru kierunku studiów	Ilość udzielonych odpowiedzi	Procent odpowiedzi
Zwiększenie własnych szans na rynku pracy	12	13,3
Zainteresowanie życiem społeczno-politycznym	12	13,3
Chęć rozwoju naukowego	1	1,1
Chęć podjęcia pracy w służbach mundurowych	38	42,2
Chęć podjęcia pracy w obszarze bezpieczeństwa państwa (poza służbami mundurowymi)	15	16,7
Zainteresowanie obszarem bezpieczeństwa państwa	8	8,9
Inne	4	4,4

Źródło: badania własne; N=90

Problemem badawczym podejmowanym w niniejszym artykule było pytanie: czy kryzys migracyjny był postrzegany przez studentów jako źródło zagrożeń dla kulturowego bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej?

Szczegółowe pytania badawcze brzmiały:

- z jakimi zagrożeniami dla bezpieczeństwa kulturowego łączony był kryzys migracyjny?
- jaki był stosunek studentów bezpieczeństwa wewnętrznego do zjawiska kryzysu migracyjnego oraz samych migrantów?

Artykuł powstał na bazie badania sondażowego przeprowadzonego w marcu 2018 roku wśród 90 studentów I i II roku studiów kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne jednej z wyższych szkół zawodowych na Mazowszu. Ankieta będąca autorskim narzędziem badawczym, miała

³ A. Misiuk, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23, s. 18.

charakter anonimowy, zaś udział w badaniu był dobrowolny. Dobór próby miał charakter nielosowy, badanie przeprowadzono przy zastosowaniu techniki ankiety audytoryjnej.

Spośród ankietowanych studentów 41 osób (45%) stanowiły kobiety, 72 osoby (80%) to osoby zamieszkujące wieś lub miasto do 100 tys. mieszkańców (w praktyce wsie i miasta poniżej 30 tys. mieszkańców znajdujące się w promieniu 40 km od Płocka), 28 osób (31%) miasto powyżej 100 tys. mieszkańców (Płock).

Bezpieczeństwo kulturowe

Kategoria bezpieczeństwa kulturowego określa jeden z obszarów bezpieczeństwa państwa, które wraz z bezpieczeństwem np. politycznym, społecznym, ekonomicznym ekologicznym stanowią jego niemilitarny wymiar⁴. Stosowany podział i różnicowanie obszarów i sektorów bezpieczeństwa jest konsekwencją zmiany paradygmatu i odejścia od czysto militarnego pojmowania bezpieczeństwa państwa na rzecz kompleksowego podejścia, którego teoretycznymi fundamentami są dokonania kopenhaskiej szkoły bezpieczeństwa z takimi jej przedstawicielami jak Barry Buzan, Ole Wæver oraz Jaap de Wilde⁵.

Wyodrębnienie poszczególnych wymiarów bezpieczeństwa nie oznacza jednak ich pełnej separacji, czego dowodem może być właśnie kryzys migracyjny, który stanowi przedmiot zainteresowania różnych typów bezpieczeństwa np. kulturowego, społecznego, ekonomicznego czy też politycznego. Poszczególne rodzaje bezpieczeństwa wspólnie współtworzą zatem jednolitą całość. Podobnie rzecz się ma, np. z podziałem na

⁴ R. Zięba, *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje struktury, finansowanie*, Warszawa 1991, s. 31.

⁵ B. Buzan, O. Wæver, J. de Wilde, *New security. A New framework for analysis*. Boulder-Londyn 1998; D. Kazimierczak-Pec, *Bezpieczeństwo w rzeczywistości ponowoczesnej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2014, vol. 8, s. 104; K. Marcuk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne w poszerzonej agendzie studiów nad bezpieczeństwem (szkoła kopenhaska i human security)*, [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, red. S. Sulowski, M. Brzeziński, Warszawa 2009; M. Musioł, *Znaczenie sekurytyzacji i sektorów bezpieczeństwa w ramach krytycznych studiów nad bezpieczeństwem*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23. Na temat modyfikacji zakresu pojęciowego kategorii bezpieczeństwa vide: A. Wawrzusiszyn, *Bezpieczeństwo. Strategia. System*, Warszawa 2015, s. 19-26.

bezpieczeństwo zewnętrzne oraz wewnętrzne. Jak zakłada Jan Ryszard Sielezin „globalizacja może też przyczynić się do niekontrolowanych procesów transnarodowych, jak: terroryzm, bioterroryzm, zorganizowana przestępczość, trudne do opanowania i kontrolowania migracje ludności na szerszą skalę czy wreszcie cyberterroryzm oraz hakerstwo”⁶. Zagrożenia o proweniencji międzynarodowej przekładać mogą się zatem w sposób zarówno bezpośredni, jak i pośredni na stan bezpieczeństwa wewnętrznego. Należy zatem do poszczególnych sektorów bezpieczeństwa wewnętrznego podchodzić w sposób komplementarny.

Bezpieczeństwo kulturowe występuje jako stosunkowo nowy obszar bezpieczeństwa. Za Janem Czają należy jednak zastrzec, iż kategoria bezpieczeństwa kulturowego, dziś stosowana w naukach o bezpieczeństwie opisuje zjawisko, realnie i historycznie występujące od wieków w postaci np. zagrożeń dla kultury, które były związane m.in. z najazdami zbrojnymi, podbojami kolonialnymi oraz spotkaniami kultur⁷. Niemniej jednak bezpieczeństwo kulturowe stało się obiektem wzmożonego zainteresowania uczonych od momentu podjęcia tego zagadnienia przez przedstawicieli z kopenhaskiej szkoły bezpieczeństwa w ostatnich dekadach XX wieku. Wówczas też w głównej mierze używano określenia bezpieczeństwa społecznościowego (*societal security*), które odnosiło się do procesu konstruowania tożsamości narodowej⁸.

⁶ J. R. Sielezin, *Pozamilitarne i militarne aspekty bezpieczeństwa Polski*, [w:] *Bezpieczeństwo Europy. Bezpieczeństwo Polski*, t. 4, red. E. Maj, W. Sokół, A. Szwed-Walczak, Ł. Jędrzejski, Lublin 2017, s. 19.

⁷ J. Czaja, *Kulturowy wymiar bezpieczeństwa*. Kraków 2013, s. 77-79.

⁸ K. P. Marczuk, *Relacje bezpieczeństwa wewnętrznego i bezpieczeństwa jednostki ludzkiej (human security): uwarunkowania, płaszczyzny napięć i kierunki zmian*, [w:] *Międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa państwa*, red. K. Cebul, A. Rudowski, Warszawa 2015, s. 141-142. Niekiedy bezpieczeństwo społeczne mylone jest z bezpieczeństwem społecznym, które w ujęciu ogólnym oznacza ochronę egzystencjalną podstaw życia ludzi, zapewnienie możliwości zaspokajania indywidualnych potrzeb (tak materialnych, jak i duchowych) oraz realizacji aspiracji życiowych przez tworzenie warunków do pracy i nauki, ochronę zdrowia oraz gwarancji emerytalnych. A. Skrabacz, S. Sulowski, *Bezpieczeństwo społeczne: pojęcia, uwarunkowania, wyzwania*, Warszawa 2012, s. 8; Vide: M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne a współczesne państwo*. „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2011, nr 2, s. 124; Włodzimierz Fehler stosuje z kolei jeszcze inną kategorię, a mianowicie pokój społeczny, która swoim zakresem dotyczy tej samej materii co bezpieczeństwo społeczne. W. Fehler, *Bezpieczeństwo społeczne współczesnej Polski*, Warszawa 2012, s. 101.

Barry Buzan, w proponowanej przez siebie definicji bezpieczeństwa społecznościowego zaznacza, że dotyczy ono utrzymywania w zadowalających warunkach rozwoju, tradycyjnych wzorców języka, kultury i tożsamości religijnej oraz narodowej, a także zwyczajów⁹.

Definiując bezpieczeństwo kulturowe należy zwrócić uwagę na dwie płaszczyzny analizy: z jednej strony chronienie własnej kultury, którą traktuje się jako zdobycz wielu pokoleń przed niepożądanym wpływem innych kultur, ale także problem zdolności państwa do pomnażania dotychczasowego dorobku kulturowego¹⁰. Ujmując tę kwestię z nieco innej perspektywy (w wymiarze bezpieczeństwa narodowego) za Grażyną Michałowską należy bezpieczeństwo kulturowe określić jako „warunki, w których społeczeństwo może utrzymywać i pielęgnować wartości decydujące o jego tożsamości, a jednocześnie swobodnie czerpać z doświadczeń i osiągnięć innych narodów. Jest więc bezpieczeństwo kulturowe stanem pewnej równowagi niezbędnym, lecz ani teoretycznie ani empirycznie niemożliwym do określenia”¹¹.

Zasadniczym celem bezpieczeństwa kulturowego jest, zgodnie z propozycją Wojciecha Hrynickiego, nie tylko ochrona dóbr kultury materialnej i dziedzictwa kulturowego, lecz w szerokim ujęciu także ochrona wartości istotnych, dla tożsamości narodowej, ochrona odrębności kulturowych związanych z etnicznością i mniejszościami narodowymi, tworzenie otwartości kulturowej, swobodnego przepływu wartości powszechnie uznanych za cenne, promowanie kultury własnej na świecie i tworzenie sprzyjających warunków do jej rozwoju¹².

Hrynicki proponuje również aby ze względu na szerokie (pozytywne) rozumienie bezpieczeństwa kulturowego rozpatrywać je na dwóch płaszczyznach. Ma ono bowiem charakter dualistyczny – odnosi się do sfery państwowej (bezpieczeństwo kulturowe państwa) oraz społecznej

⁹ B. Buzan, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, London 1991, s. 19.

¹⁰ J. Czaja, *Bezpieczeństwo kulturowe – zarys problematyki*, Kraków 2004, s. 32.; W. Hrynicki, *Pojęciowe aspekty bezpieczeństwa kulturowego oraz jego zagrożenia w Europie*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje” 2014, nr 16, s. 195.

¹¹ G. Michałowska, *Bezpieczeństwo kulturowe w warunkach globalizacji procesów społecznych*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX w.*, red. D. B. Bobrow, E. Halizak, R. Zięba. Warszawa 1997, s. 132.

¹² W. Hrynicki, op. cit, s., s. 194.

(bezpieczeństwo kulturowe jednostek i wspólnot kulturowych – narodów, grup etnicznych, wspólnot wyznaniowych). Obie te sfery sprzężone są ściśle ze sobą, zwłaszcza w aspekcie prawnym, bowiem poszczególne przepisy prawne gwarantując ochronę pierwiastków kulturowych istotnych z punktu widzenia państwa, zapewniają jednocześnie ochronę elementów kultury istotnych dla jednostki”¹³.

W obszarze bezpieczeństwa kulturowego mieścić będą się zatem: ochrona wartości kultury symbolicznej (duchowej) istotnych dla tożsamości narodowej (np. język, religia, literatura), ochrona materialnych dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, poczucie bezpieczeństwa kulturowego, które dotyczy zarówno narodu, jednostek i grup etnicznych, otwartość kultury pojmowana jako zachowanie stanu równowagi między jej wewnętrznym rozwojem opartym na wartościach rodzimych i internalizacją niesprzecznych z nią elementów zewnętrznych czy wreszcie prowadzenie zagranicznej polityki kulturalnej obliczonej na promocję własnej kultury i kraju oraz tworzenie sprzyjających warunków zewnętrznych dla jej rozwoju¹⁴.

Podsumowując powyższe rozważania, za bezpieczeństwo kulturowe uznawać będę, zgodnie z ujęciem Jana Czai, zdolność państwa do ochrony tożsamości kulturowej, dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w warunkach otwarcia na świat, umożliwiających rozwój kultury przez internacjonalizację wartości niesprzecznych z własną tożsamością¹⁵.

¹³ Ibidem, s. 196; Vide A. Włodkowska, *Bezpieczeństwo kulturowe* [w:] *Bezpieczeństwo państwa*, red. K. A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska, Warszawa 2009, s. 148. Podobny podział stosuje Robert Łoś. R. Łoś, *Bezpieczeństwo kulturowe UE i Polski w XXI wieku*, [w:] *Bezpieczeństwo Europy. Bezpieczeństwo Polski*, t. 4, red. E. Maj, W. Sokół, A. Szwed-Walczak, Ł. Jędrzejki, Lublin 2017, s. 60. Z kolei również dualistyczne, ale nieco inaczej skonstruowane pojmowanie bezpieczeństwa kulturowego proponuje Waldemar Kitler. Twierdzi on, że z bezpieczeństwem kulturowym spotykamy się gdy mówimy „o podejmowaniu przez państwo wszelkich działań celem ochrony dóbr kultury, a także o wykorzystaniu dorobku kulturalnego narodu na rzecz kształtowania pożądanego stanu w środowisku międzynarodowym oraz umacnianiu siły narodowej”. W. Kitler, *Obrona narodowa III RP*, „Zeszyty naukowe AON” 2002, s. 339.

¹⁴ J. Czaja, *Kulturowy wymiar bezpieczeństwa*. Kraków 2013, s. 82-83. Robert Łoś traktuje te obszary jako przynależne do bezpieczeństwa kulturowego ale na płaszczyźnie odnoszonej do społeczeństw oraz grup społecznych, nie zaś do państwa. R. Łoś, *Bezpieczeństwo kulturowe UE i Polski w XXI wieku*, [w:] *Bezpieczeństwo Europy. Bezpieczeństwo Polski*, t. 4, red. E. Maj, W. Sokół, A. Szwed-Walczak, Ł. Jędrzejki, Lublin 2017, s. 60.

¹⁵ Idem. *Bezpieczeństwo kulturowe...*, s. 32.

Do grona potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa kulturowego zaliczyć możemy procesy związane z globalizacją, regionalizacją państw (szczególnie tych, w których „warstwa tożsamości kulturowej jest cienka”) czy też procesami migracyjnymi. Wobec analizowanego w niniejszym tekście problemu właśnie ostatnie z wymienionych zjawisk wydaje się w głównej mierze istotne. Migracje społeczności lokalnych, napływ migracji obcej kulturowo oraz zjawisko uchodźstwa byłyby w tym ujęciu traktowane jako kluczowe¹⁶. Z drugiej jednak strony nie należy jednoznacznie identyfikować występowania na danym terytorium (bądź w obrębie konkretnej jednostki politycznej, np. państwa) wielości kultur jako przyczyny potencjalnych konfliktów o charakterze kulturowym. Radosław Zenderowski za czynnik przeciwdziałający temu zagrożeniu uznaje mechanizmy „włączające do wspólnoty politycznej ludzi różnych kultur, a jednocześnie zapobiegające wykluczeniu w oparciu o kryterium etniczno-kulturowe. Warunkiem koniecznym w omawianym przypadku jest istnienie realnej wspólnoty politycznej lub projektu (idei) tejże wspólnoty, która jawi się jako atrakcyjna dla ludzi wywodzących się z odmiennych kultur”¹⁷. Sam autor powyższej propozycji zaznacza jednak, iż „tego typu udanych projektów politycznych było i jest współcześnie niewiele”¹⁸.

Charakterystyka próby badawczej

Kryzys migracyjny i jego polityczne oceny w ostatnich latach stały się jednym z ważniejszych tematów polskiej debaty publicznej¹⁹. Wzmoczone

¹⁶ R. Łoś, *Bezpieczeństwo kulturowe UE i Polski w XXI wieku*, [w:] *Bezpieczeństwo Europy. Bezpieczeństwo Polski*, t. 4, red. E. Maj, W. Sokół, A. Szwed-Walczak, Ł. Jędrzejski, Lublin 2017, s. 59-63.

¹⁷ R. Zenderowski, *Bezpieczeństwo kulturowe Europy*, [w:] *Międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa państwa*, red. K. Cebul, A. Rudowski, Warszawa 2015, s. 23.

¹⁸ Ibidem. Na temat problematyki wpływu multikulturalizmu na bezpieczeństwo demokracji liberalnej, vide: M. Polakowski, *Multikulturalizm i jego wpływ na bezpieczeństwo demokracji liberalnej*, „Społeczeństwo. Edukacja. Język” 2016, tom 4.

¹⁹ A. Fordoński, *Kryzys migracyjny w 2015 roku na łamach tygodnika „Polityka”*, [w:] *Kryzys migracyjny a bezpieczeństwo Polski i Unii Europejskiej. Wybrane aspekty*, red. I. Monolati, A. Lewandowski, M. Polakowski, Płock 2017; A. Lewandowski, *Obraz kryzysu migracyjnego na łamach tygodnika „Do Rzeczy”*, [w:] *Kryzys migracyjny a bezpieczeństwo Polski i Unii Europejskiej. Wybrane aspekty*, red. I. Monolati, A. Lewandowski, M. Polakowski, Płock 2017; A. Szwed-Walczak, *Kryzys migracyjny we współczesnej polskiej politycznej prasie narodowej*, [w:] *Kryzys migracyjny a bezpieczeństwo Polski i Unii Europejskiej. Wybrane aspekty*, red. I. Monolati, A. Lewandowski, M. Polakowski, Płock 2017.

zainteresowanie mediów tym tematem znalazło odzwierciedlenie także w opiniach studentów kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne. 48% spośród ankietowanych zadeklarowało ponadprzeciętne zainteresowanie tym procesem, natomiast brak lub minimalne zainteresowanie wykazało jedynie 12 studentów (13%).

Charakteryzując studentów bezpieczeństwa wewnętrznego warto zwrócić uwagę na deklarowane przez nich poglądy polityczne oraz stosunek do roli i znaczenia wartości w życiu społecznym. Jak zaznacza Beata Płaczkiewicz wśród determinant postaw wobec imigrantów wyróżnić można grupę czynników o charakterze kulturowym (wartości, poczucie tożsamości narodowej, doświadczenie międzykulturowe, wiek, płeć), politycznym jak również ekonomicznym (status zatrudnienia, poziom dochodu)²⁰. Te same determinanty mają również znaczenie dla opinii na temat uchodźczego kryzysu²¹.

Wśród studentów bezpieczeństwa wewnętrznego dominowały deklaracje o poglądach chrześcijańsko-demokratycznych (33 odpowiedzi, 40% spośród badanych), konserwatywnych (15, 18%) oraz liberalnych (14, 17%). Przekładając powyższe wskazania, dotyczące rodzin ideologicznych na kategorie prawicy i lewicy²² zauważalna staje się przewaga prawicowych poglądów wśród studentów. Wynik ten jest zbieżny z badaniami prowadzonymi w ostatnich latach przez Centrum Badania Opinii Społecznej, które również wykazują przewagę wśród Polaków,

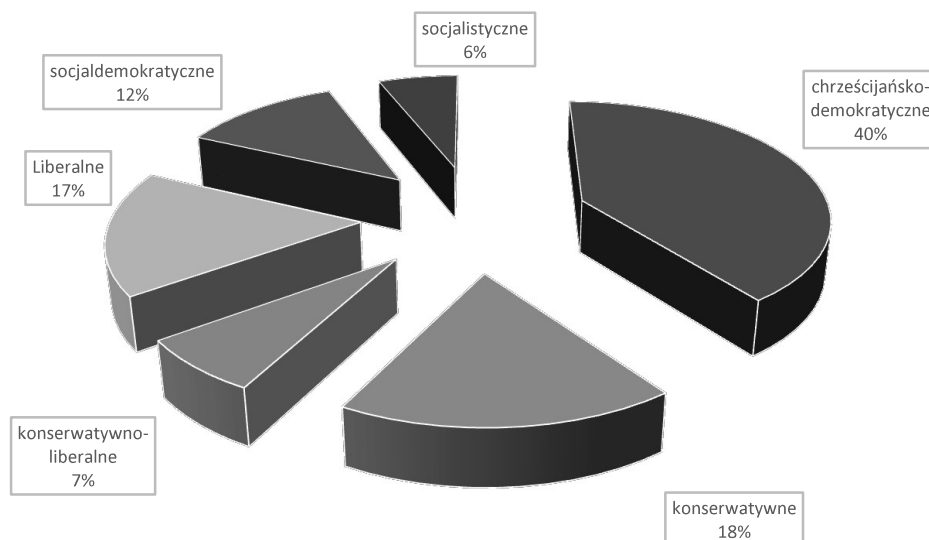
²⁰ Vide: B. Płaczkiewicz, *Postawy studentów wobec imigrantów i imigracji*, [w:] *Bezpieczeństwo społeczne w wymiarze lokalnym i ogólnopolskim*, red. A. Rumianowska, A. Fordoński, D. Urbański, Płock 2018, s. 183-188

²¹ Vide: *O kryzysie migracyjnym po zamachach w Brukseli*, „Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej” 2016, nr 69.

²² Autor świadom jest niejednoznaczności i kontekstualności obu tych kategorii, niemniej jednak stosowanie ich w naukach o polityce jest legitymowane i posiada swoje metodologiczne uzasadnienie. Nie zagłębiając się jednak w szczegóły podziału na lewicę i prawicę, do kategorii prawicy zaliczać będą takie rodziny ideologiczne jak: konserwatyzm, konserwatyzm liberalny oraz chrześcijańską-demokrację; za lewicowe socjaldemokrację oraz socjalizm, zaś liberalizm utożsamiać z centrum. Vide, P. Maj, *Lewicowość, Centrowość, Prawicowość w nauce o polityce*, Rzeszów 2018; N. Bobbio, *Prawica i lewica*, Kraków 1996; T. Bojarowicz, *Partie i ugrupowania prawicowe w Polsce po 1989 roku*, Toruń 2013.

także w przedziale wiekowym 18-24 lata, poglądów prawicowych nad lewicowymi²³.

Wykres nr 1. Deklarowane poglądy polityczne studentów bezpieczeństwa wewnętrznego

Źródło: badanie własne; N=90.

Równie istotnym z perspektywy podjętego badania, elementem charakterystyki respondentów jest ocena dotycząca znaczenia tradycyjnych wartości w życiu społecznym. Blisko 70% studentów uznało, iż powinny one (wartości) być obecne w życiu społecznym. Przeciwnego zdania było 8,9% uczestników badania.

Zagrożenia bezpieczeństwa państwa

Określając bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej studenci w ramach subiektywnej oceny, bez względu na deklarowane poglądy polityczne, w zdecydowanej większości oceniali ten aspekt pozytywnie. W skali całej badanej próby, opinie o Polsce jako kraju bezpiecznym stanowiły blisko 90% wszystkich odpowiedzi.

Określone zostały również potencjalne, wyobrażone, główne zagrożenia dla bezpieczeństwa polskiego państwa. Respondenci określili wagę poszczególnych typów zagrożeń na skali pięciostopniowej, w ramach której wartość 1 oznaczała znikomy zaś wartość 5 maksymalny poziom

²³ Vide: *Czy młodzi ludzie są prawicowi?*, „Komunikat z badań Centrum Badań Opinii Społecznej” 2017, nr 102.

zagrożenia. Udzielone odpowiedzi pozwoliły zbudować ranking potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa (tabela nr 2).

Tabela nr 2. Ranking potencjalnych zagrożeń dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej

Typ zagrożenia	Średnia przypisanej wagi w skali od 1 do 5
Problemy społeczne (alkoholizm, narkomania itp.)	3,23
Zagrożenia cybernetyczne	3,02
Zagrożenia ekologiczne	3,02
Kryzys gospodarczy	2,98
Zagrożenie militarne ze strony Rosji	2,87
Przestępczość (w tym zorganizowana)	2,86
Problemy demograficzne	2,84
Kryzys migracyjny	2,82
Relacje z państwami Unii Europejskiej i Unią Europejską	2,77
Zagrożenia tożsamości kulturowej	2,55
Laicyzacja społeczeństwa	2,36

Źródło: badanie własne; N=90.

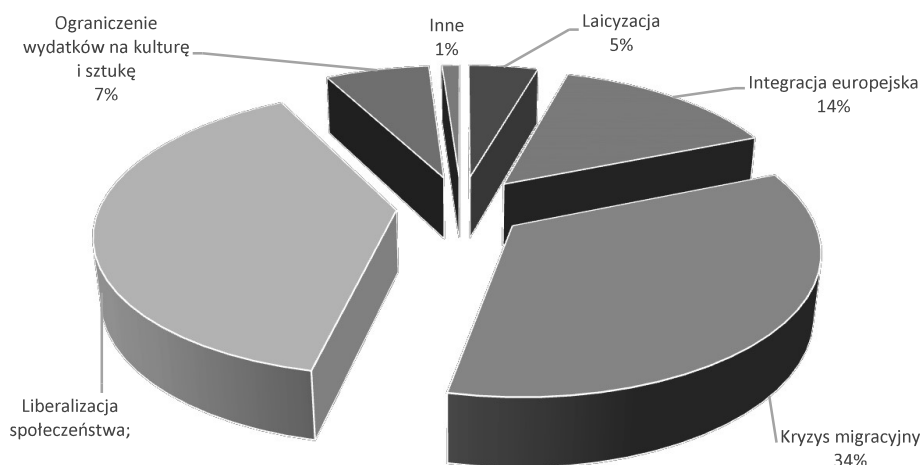
Ranking zagrożeń dla bezpieczeństwa RP otwierają patologie społeczne, zagrożenia cybernetyczne, ekologiczne oraz gospodarcze. Za najmniej istotne uznane zostały z kolei zagrożenia dotyczące laicyzacji społeczeństwa oraz tożsamości kulturowej.

Kluczowy z perspektywy podjętych badań kryzys migracyjny (średnia przydzielona waga: 2,82) notowany był na podobnym poziomie jak zagrożenia typu: problemy demograficzne czy też przestępczość zorganizowana. Oceniając powstały ranking można stwierdzić, iż zagrożenia, zaliczane do obszaru bezpieczeństwa kulturowego nie stanowiły dla studentów kluczowych kwestii, w przeciwieństwie do zagrożeń bezpieczeństwa społecznego.

■ Bezpieczeństwo kulturowe w dobie kryzysu migracyjnego

Mimo że kryzys migracyjny nie jest traktowany jako zasadnicze zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa, w opiniach studentów stanowi on istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa kulturowego (wykres nr 2), ustępując w tej kategorii jedynie procesowi odchodzenia społeczeństwa od tradycyjnych wartości.

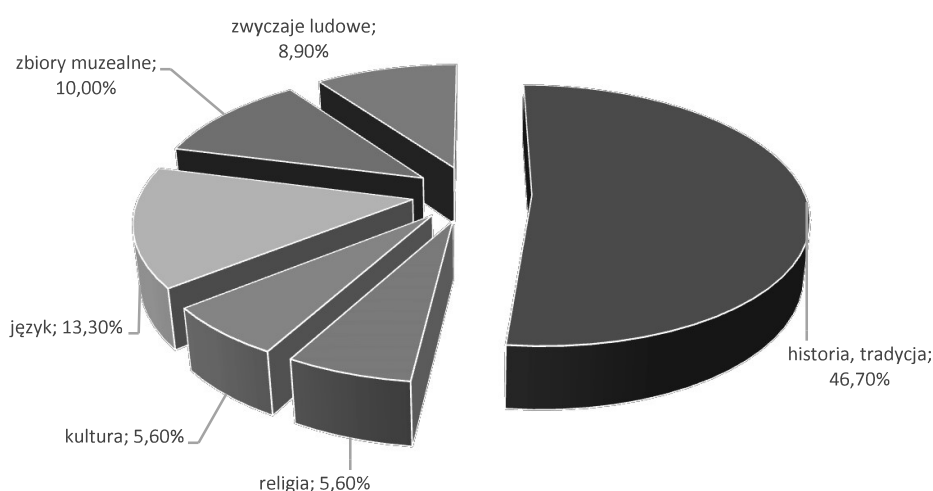
Wykres nr 2. Zagrożenia bezpieczeństwa kulturowego

Źródło: badania własne; N=90.

Istotnym elementem bezpieczeństwa kulturowego jest tożsamość narodowa. W opinii studentów kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne istotę polskiej tożsamości narodowej stanowi w głównej mierze polska historia i tradycja (46,7%) oraz język (13,3%). Jako inne istotne elementy uznano materialne przejawy kultury, takie jak zabytki i eksponaty muzealne (10%) oraz zwyczaje ludowe (8,9%). Najrzadziej wskazywano z kolei na religię oraz kulturę (w obu przypadkach 5,6% wskazań).

Wykres nr 3. Najważniejsze elementy polskiej tożsamości narodowej (dane w procentach)

Źródło: badanie własne; N=90.

Istotne dla prób wyjaśnienia podstaw opinii studentów na temat kryzysu migracyjnego jest określenie stosunku respondentów do

migrantów. W głównej mierze motywacje osób przybywających do Europy w ramach zjawiska określanego mianem kryzysu uchodźczego identyfikowane były przez studentów jako chęć partycypowania w programach socjalnych funkcjonujących w Europie (blisko 50% odpowiedzi) bądź też jako poszukiwanie lepszych warunków życia (35%). 15% studentów utożsamiało imigrantów z osobami uciekającymi przed prześladowaniami w swoich rodzimych krajach.

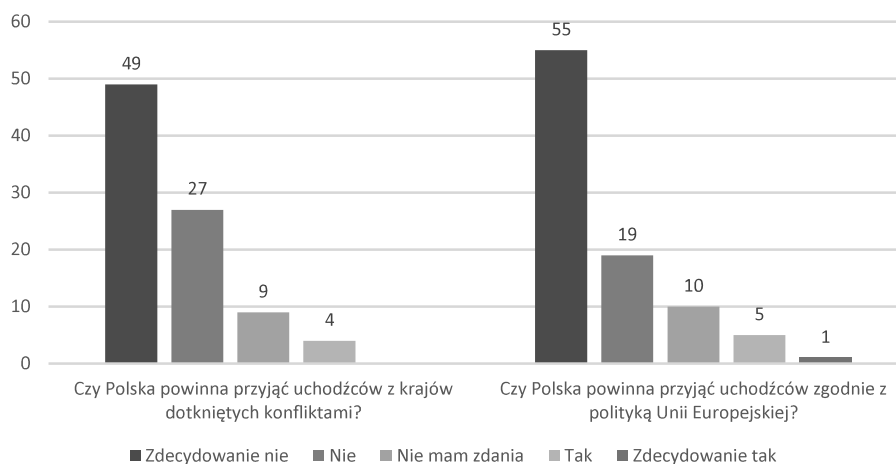
Studenci bezpieczeństwa wewnętrznego deklarowali również znikomą akceptację dla możliwości przyjmowania uchodźców przez Rzeczpospolitą Polską, zarówno w ramach rozwiązań określonych na poziomie Unii Europejskiej (w postaci systemu relokacji migrantów na terenach państw członkowskich), jak i samodzielnych działań polskich władz w tym zakresie – poziom poparcia dla tego typu działań wynosił mniej niż 10% (wykres nr 4).

Stosunek studentów bezpieczeństwa wewnętrznego do ewentualnego przyjmowania uchodźców nie odbiegał jednak od trendów obserwowalnych w badaniach obejmujących polskie społeczeństwo w przedziale wiekowym 18-24 lat²⁴, jak i ogólnie wszystkich Polaków²⁵.

²⁴ J. Leszkowicz-Baczyński, *Ewolucja przekonań Polaków wobec „obcych” jako efekt kryzysu migracyjnego w Europie*, „Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych. Kwartalnik” 2018, nr 2, s. 42.

²⁵ Vide: *O kryzysie migracyjnym po zamachach w Brukseli*, op. cit.

Wykres nr 4. Opinia na temat możliwości przyjęcia uchodźców przez Polskę (ilość wskazań)

Źródło: badanie własne; N=90.

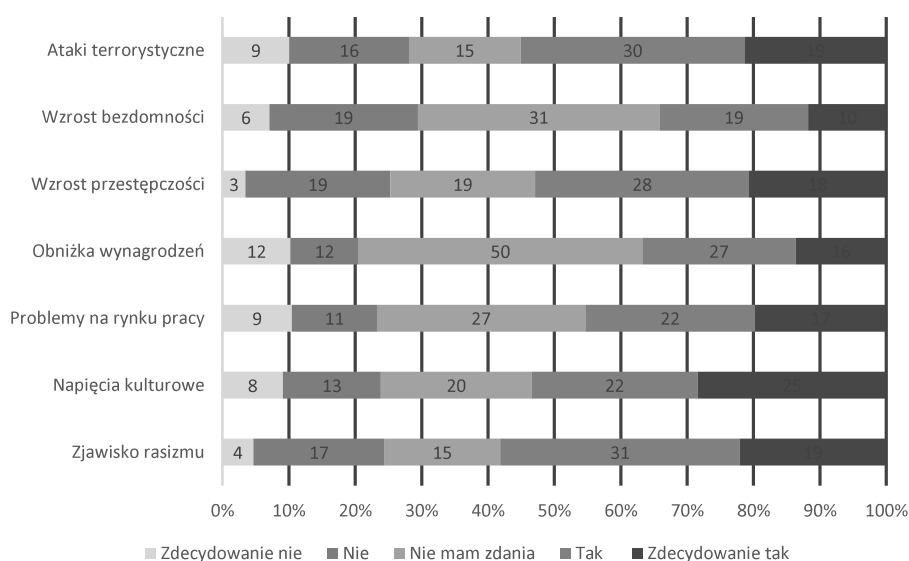
Na odczuwany przez jednostkę subiektywny poziom bezpieczeństwa, wpływ ma indywidualne postrzeganie zagrożeń, które stanowi odzwierciedlenie „w świadomości podmiotu bezpieczeństwa potencjalnego lub realnego niebezpieczeństwa” (które może być niezgodne ze stanem faktycznym) i wynika z systemu potrzeb oraz wartości lub stanu obsesji²⁶.

W ramach subiektywnego ujmowania i określenia potencjalnych konsekwencji kryzysu migracyjnego dla bezpieczeństwa państwa studenci bezpieczeństwa wewnętrznego artykułowali w głównej mierze obawę przed potencjalnym wzrostem przestępczością, atakami terrorystycznymi oraz napięciami kulturowymi.

Uznanie zdecydowanie mniejszej liczby studentów odnotowały z kolei zagrożenia przynależne do zakresu bezpieczeństwa społecznego, takie jak: problemy ze znalezieniem pracy, obniżenie wysokości wynagrodzeń, czy też potencjalne zjawiska bezdomności. Zyskiwały one aprobatę co najwyżej 45% procent studentów (wykres nr 5).

²⁶ A. Czupryński, *Bezpieczeństwo w ujęciu teoretycznym*, [w:] *Bezpieczeństwo. Teoria – Badania – Praktyka*, red. A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, Józefów 2015, s. 16.

Wykres nr 5. Ocena możliwości zaistnienia potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa determinowanych przez kryzys migracyjny

Źródło: badanie własne; N=90.

Zakończenie

Podjęte w artykule rozważania miały na celu umożliwić odniesienie się do określonych pytań badawczych. Autor zdaje sobie sprawę, iż przeprowadzone badanie nie daje pełnego wyjaśnienia i odpowiedzi na pytanie o stan i poziom poczucia bezpieczeństwa kulturowego. Znaczenie studenckich opinii na temat zjawiska kryzysu migracyjnego pozwala jednak określić kierunki subiektywnej oceny zagrożeń.

Z pewnością studenci nie uznają kryzysu migracyjnego jako kluczowego zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa, jednocześnie jednak stanowi on dla nich istotny proces dla bezpieczeństwa kulturowego. Profil studenta bezpieczeństwa wewnętrznego i ocena znaczenia wartości w życiu społecznym mają swoje przełożenie na ocenę takich kwestii jak np. tożsamość narodowa (mocno uzależniona od historii i tradycji) czy też potencjalne zagrożenia bezpieczeństwa państw, wynikające z kryzysu migracyjnego i skupiające się na wątkach właśnie kulturowych.

Nie bez znaczenia dla analizowanego problemu jest również zauważalny negatywny stosunek do procesu przyjmowania migrantów na terytorium Rzeczypospolitej jak i sama ocena motywacji osób przybywających

do Europy w ramach masowych migracji. Trend ten, zauważony w badaniach jest zbieżny z ogólnopolskimi badaniami.

Bibliografia

- Bobbio N., *Prawica i lewica*, Kraków 1996.
- Bojarowicz T., *Partie i ugrupowania prawicowe w Polsce po 1989 roku*, Toruń 2013.
- Buzan B., *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, London 1991.
- Buzan B., Wæver O., de Wilde J., *New security. A New framework for analysis*. Boulder-Londyn 1998.
- Czaja J., *Bezpieczeństwo kulturowe – zarys problematyki*, Kraków 2004.
- Czaja J., *Kulturowy wymiar bezpieczeństwa*. Kraków 2013.
- Czupryński A., *Bezpieczeństwo w ujęciu teoretycznym*, [w:] *Bezpieczeństwo. Teoria – Badania – Praktyka*, red. A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, Józefów 2015.
- Czy młodzi ludzie są prawicowi?*, „Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej” 2017, nr 102.
- Fehler W., *Bezpieczeństwo społeczne współczesnej Polski*, Warszawa 2012.
- Fehler W., Cebul K., Podgórzeńska R., *Migracje jako wyzwanie dla Unii Europejskiej i wybranych państw członkowskich*, Warszawa 2017.
- Fordoński A., *Kryzys migracyjny w 2015 roku na łamach tygodnika „Polityka”*, [w:] *Kryzys migracyjny a bezpieczeństwo Polski i Unii Europejskiej. Wybrane aspekty*, red. I. Monolati, A. Lewandowski, M. Polakowski, Płock 2017.
- Hrynicky W., *Pojęciowe aspekty bezpieczeństwa kulturowego oraz jego zagrożenia w Europie*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje” 2014, nr 16.
- Jaroszewicz M., *Migracje i bezpieczeństwo*, [w:] *25 wykładów o migracjach*, red. M. Lesińska, M. Okólski, Warszawa 2018.
- Kazimierczak-Pec D., *Bezpieczeństwo w rzeczywistości ponowoczesnej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2014, vol. 8.
- Kitler W., *Obrona narodowa III RP*, „Zeszyty naukowe AON” 2002.
- Korzeniowski L. F., *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Warszawa 2017.
- Kryzys migracyjny a bezpieczeństwo Polski i Unii Europejskiej. Wybrane aspekty*, red. A. Lewandowski, I. Monolati, M. Polakowski, Płock 2017.

- Kryzys migracyjny w Europie, red. J. Balicki, W. Necel, Warszawa 2017.
- Leszczyński M., *Bezpieczeństwo społeczne a współczesne państwo*. „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2011, nr 2.
- Leszkowicz-Baczyński J., *Ewolucja przekonań Polaków wobec „obcych” jako efekt kryzysu migracyjnego w Europie*, „Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych. Kwartalnik” 2018, nr 2.
- Lewandowski A., *Obraz kryzysu migracyjnego na łamach tygodnika „Do Rzeczy”*, [w:] *Kryzys migracyjny a bezpieczeństwo Polski i Unii Europejskiej. Wybrane aspekty*, red. I. Monolati, A. Lewandowski, M. Polakowski, Płock 2017.
- Łoś R., *Bezpieczeństwo kulturowe UE i Polski w XXI wieku*, [w:] *Bezpieczeństwo Europy. Bezpieczeństwo Polski*, t. 4, red. E. Maj, W. Sokół, A. Szwed-Walczak, Ł. Jędrzejski, Lublin 2017.
- Maj P., *Lewicowość, Centrowość, Prawicowość w nauce o polityce*, Rzeszów 2018.
- Marczuk K. P., *Relacje bezpieczeństwa wewnętrznego i bezpieczeństwa jednostki ludzkiej (human security): uwarunkowania, płaszczyzny napięć i kierunki zmian*, [w:] *Międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa państwa*, red. K. Cebul, A. Rudowski, Warszawa 2015.
- Marczuk K., *Bezpieczeństwo wewnętrzne w poszerzonej agendzie studiów nad bezpieczeństwem (szkoła kopenhaska i human security)*, [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, red. S. Sulowski, M. Brzeziński, Warszawa 2009.
- Michałowska G., *Bezpieczeństwo kulturowe w warunkach globalizacji procesów społecznych*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX w.*, red. D. B. Bobrow, E. Haliżak, R. Zięba, Warszawa 1997.
- Misuk A., *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23, s. 18. <http://dx.doi.org/10.12775/HiP.2018.001>
- Musioł M., *Znaczenie sekurytyzacji i sektorów bezpieczeństwa w ramach krytycznych studiów nad bezpieczeństwem*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23. <http://dx.doi.org/10.12775/HiP.2018.003>
- O kryzysie migracyjnym po zamachach w Brukseli*, „Komunikat z badań Centrum Badań Opinii Społecznej” 2016, nr 69.
- Płaczkiwicz B., *Postawy studentów wobec imigrantów i imigracji*, [w:] *Bezpieczeństwo społeczne w wymiarze lokalnym i ogólnopaństwowym*, red. A. Rumińska, A. Fordoński, D. Urbański, Płock 2018.
- Polakowski M., *Multukulturalizm i jego wpływ na bezpieczeństwo demokracji liberalnej*, „Społeczeństwo. Edukacja. Język” 2016, tom 4.

- Polska i Europa wobec kryzysu imigracyjnego. W poszukiwaniu złotego środka*, red. F. Jomma, A. Linka, Szczecin 2016.
- Potyrała A., *Pozamilitarne aspekty bezpieczeństwa międzynarodowego – kryzys migracyjny 2015-2016*, „Przegląd Strategiczny” 2016, nr 9.
- Sielezin J. R., *Pozamilitarne i militarne aspekty bezpieczeństwa Polski*, [w:] *Bezpieczeństwo Europy. Bezpieczeństwo Polski*, t. 4, red. E. Maj, W. Sokół, A. Szwed-Walczak, Ł. Jędrzejski, Lublin 2017.
- Skrabacz A., Sulowski S., *Bezpieczeństwo społeczne: pojęcia, uwarunkowania, wyzwania*, Warszawa 2012.
- Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1006.
- Szwed-Walczak A., *Kryzys migracyjny we współczesnej polskiej politycznej prasie narodowej*, [w:] *Kryzys migracyjny a bezpieczeństwo Polski i Unii Europejskiej. Wybrane aspekty*, red. I. Monolati, A. Lewandowski, M. Polakowski, Płock 2017.
- Wawrzusiszyn A., *Bezpieczeństwo. Strategia. System*, Warszawa 2015.
- Włodkowska A., *Bezpieczeństwo kulturowe* [w:] *Bezpieczeństwo państwa*, red. K. A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska, Warszawa 2009.
- Zenderowski R., *Bezpieczeństwo kulturowe Europy*, [w:] *Międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa państwa*, red. K. Cebul, A. Rudowski, Warszawa 2015.
- Zięba R., *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje struktury, finansowanie*, Warszawa 1991.
- Zubrzycki W., *Poznawcze aspekty zagrożeń*, [w:] *Bezpieczeństwo. Teoria – Badania – Praktyka*, red. A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, Józefów 2015.